

Šola trpi dve leti, in učenec, ki va-njo pride, je dolžan saj eno leto v nji ostati.

V šolo jemlje učence šolski odbor po prejšnji poskušnji, ki je navadno o začetku šole.

Ko kdo v šolo pride, mora prinesiti seboj krstno pismo, — list, da je pri sv. obhajilu bil, — list, da so mu bile kozé vcepljene, in tudi domovni list podati, in na račun stroškov, ki se pa še le pozneje na tanko izvedó, za tri mesece plačati; tudi mora potrebno perilo s številko, ki se mu določi, zaznamovano, seboj prinesiti. Treba mu je pa saj 8 srajic in ravno toliko rut in brisal. Sicer se učenci v domači trdni in priprosti obleki najraje vidijo. V šoli se pere le enkrat na mesec.

Stroški za poduk, živež in perilo niso naprej določeni. Plačilo za poduk znese za tiste, ki niso Turgavčani, vsak teden po 1 gold. 30 kr.; za Turgavčana pa prvo leto po 40 kr., in drugo leto le po 30 kr. Stroški za živež so razdel stroškov hišovanja, ki se še le konec leta izvejo. Ta razdel znese po ceni živeža za vsakega 1 gold. 30 kr. do 2 gold. na teden. Posteljo, to je odejo, podglavje in rjuhe, sme učenec seboj prinesiti; posteljišče pa in vse drugo dobé vsi učenci v šoli za 5 gold. 24 kr. na leto.

Stroški znesejo tedaj pri tako nizki ceni živeža za Turgavčana 80 do 90 gold., za ptujca pa 140 do 150 gold. Šolski prazniki, ki štiri do šest tednov trpé, se učencu, če jih v šoli ne doprinese, vštejejo in od letne plače odbijejo.

Poglavni namen te kmetijske šole je, glavo, srce in roko učencev za življenje izuriti. Ta namen doseči, jih učé trije ali štirje učitelji, vsak teden poleti 30 do 36, in pozimi 45 do 50 ur: kršanski nauk, kmetijstvo, vredovanje računskih zapisnikov, navadno in vikše računstvo (aritmetiko in matematiko), zemljemerstvo, kemijo, zgodovino, zemljestanstvo.

Da se kmetijskih del vadijo, obdelujejo učenci pod vodstvom enega ali dveh delovoditeljev in nekoliko pomočnikov 80 oralov veliko zemljišče, ki ima 40 oralov njiv, 6 oralov vinogradov, 25 oralov senožet in 9 oralov zemlje, po kateri stelja raste. Pri vsem se posebno na to gleda, da se učenci deláje misliti, in mislé delati učé. Sicer je kmetijska šola omikovalnica: učenci živé vkup, in učitelji pazijo na-nje noč in dan.

Poleti se sploh polovica dneva za kmetijska dela porabi, spreminjaje vsak teden učence prvega leta dopoldne in popoldne. Pozimi se porabite le kaki dve uri za rokodela domá in v delavnici. Pozimski tečaj trpi od začetka listopada (novembra), do konca sušca (marca). Konec pozimskega tečaja je v pričo šolskega odbora očitna poskušnja, po kateri spomladanski prazniki nastopijo.

Živež je po domače priprost; zjutraj ovsen sok in kruh; ob devetih kos kruha in kozarec mošta ali mleka, ali tudi sadje; opoldne juha, meso in zelenjava s kruhom in moštom; ob štirih popoldne kakor ob devetih pred poldnem; zvečer juha s kruhom in mošt, ali juha in zelenjava.

Podučne stvari.

Občina in ženitve.

Med opravila, ktera zdaj prejemajo nova občinska glavarstva, spada tudi spisovanje oglasnic za ženitve. Praša se: kako bo o tem ravnati? je li treba prošnje zaročencev do glavarstva? pisane ali ustmene? morata kupiti štempelj? kako naj se spisujejo oglasnice? itd.

Odgovarjamo najprvo, da je dobro treba ločiti

dovoljenje v ženitev od njenega oglaševanja ali naznanjevanja. Dovoljenja političnega v deželah nekdanje ljubljanske gubernije (to je, na Kranjskem in Koroškem) nihče ne potrebuje, da bi se oženil, bodi si kmet ali gospod, bogatin ali siromak. Ukaz imenovane gubernije dne 1. marca 1832 pod št. 4264*) zapoveduje kratko tako: „Že po cesarskih patentih leta 1782. zastran odpravljenja sužnosti se na Kranjskem sme vsak oženiti brez ovire in na Koroškem za to ni družega treba, kakor samo oglasnice.“ Postavne zadržke ženitev našteva knjiga občnih državljskih postav, in kjer tacih zadržkov ni, si gosposka ne sme drzniti, da bi ljudém kratila pravice, ktere so jim dane od najvišega vladarja. Tedaj nima gosposka o tem družega opravila, kakor da brez vsega ustavljanja zaročencem daje oglasnice za zakon, ktere so koristne zgolj zavolj vojaščine, da duhovni zaročence, kateri jim donašajo oglasnice, lahko poročujejo brez skrbi zastran vojaških zadržkov. V oglasnici pa nima biti nikakoršno politično dovoljenje v zakon, in ljudje v naših deželah ne potrebujejo nobenega dovoljenja za ženitev od uradnije (cesarske gosposke). Gole oglasnice se morajo zaročencem vselej radovoljno dajati brez plačila in brez štemplja.

Spisovanje oglasnic je zdaj naloženo občinam ali soseskam (na Kranjskem po §. 28 stavku 8 nove občinske postave), in kakor nekdanj kantonske gosposke (pecirki), tako zdaj občine in njih glavarstva ne morejo nikomur braniti, da bi se ženil,**) da bi zahtevale za ženitve kacih prošinj za dovoljenje, ali štemplja ali celó plačila. Kdor se misli oženiti, ta nima druge dolžnosti proti občini ali soseski, kakor da se oglasi ustmeno pri glavarstvu, to je, pri vélicem županu ali nadžupanu, ta pa mu mora spisati in izročiti oglasnico. To je vse. Oglasnico potem zaročenca neseta v farovž gospodu, in — Bog daj srečo! Potrebno pa je, da se v občini vé, komu so bile ženitevne oglasnice dane, napravi naj se tedaj poseben zapisnik, v katerem se bodo zapisovale po vrsti številke, imena, priimki in pridevki, stan in stanovanje zaročencev in dnevi izdajanja oglasnic.

Ni treba ne prošnje, ne štemplja, ne občinskega dovoljenja.

(Za kopito zapisnikovo.)

Številka . . .

Ženitevna oglasnica.

Glavarstvo občine J. potrjuje, da sta se mu ženin J. J. in nevesta J. J. iz J. oglasila kot zaročenca za ženitev.

Glavarstvo občine J. dne

*J. J.
nadžupan.*

Slovstvene stvari.

Moje misli o „nervu“ in „živcu.“

Dovolite mi „Novice“ prostorček, da tudi jaz, našaje se na 33. list, v vaših listih spregovorim besedo o „nervu“ pa „živcu“; saj upam, da vstrežem vaši ljubezni do naroda slovenskega in njegove omike.

*) Laib. Prov. Ges. Sammlg. 15. zvez. 24. str.

Pis.

**) Žalibog, da manjšini deželnega zbora 1865. ni bilo mogoče podreti te „frajosti“, ktera pregloboko sega v žep soseskin — ako se ženijo ljudje le „na hlače“ brez premoženja, brez zagotovljenega zaslužka, ženska pa tudi ničesa nima družega kakor lastnost otrok poroditi, ki jih s stariši vred naposled mora rediti — soseska, ktera včasih sama nič nima! Al zdaj velja še ta „liberalna“ postava in županje se je ne morejo odkrižati.

Vred.

„Nerv“ in „nervus“ ste ptuji besedi, ste neslovanškega korena in plemena. Zato ni pošteno, ako bi se ju Slovenec polastil — krasti se nikjer ne sme. Bogatimo svoj milolepi jezik z domačim blagom, s pridelki domače tvornice! Beseda, ktera je iz slovanškega korena pravilno izrastla, ni kaka mrtva pokveka, ampak čvrsta mladika, ki nosi domačemu jeziku priležen, okusu slovenskemu slasten sad. Beseda domačega korena in plemena je kmalu jasna vsem domačinom, in sčasoma tudi onim, ki so se ptuje kulture napili. Domača beseda dela jezik čvrst in lep, ptuja pa ga mori in grdi. Zatorej proč vse ptuje besede iz slovenskega jezika, priskrbimo mu domačih, pred ko je mogoče!

Beseda „nerv“ ni znana priprostim Slovencem. Nikjer po Goriškem se ne sliši reči: „on ima močne nerve — on je nervast“, ampak le „on ima močne žile — on je žilast.“

Beseda „živec“ je sicer slovanskega korena in plemena, vendar njen pomen je bližej „Lebensgeist-u“ nego „nervu.“ Pač ni lahko dobiti boljšega izraza za „Lebensgeist“ nego je „živec“ (česki „život“). Kadar se jemlje beseda „nerv“ za „Lebensgeist“, takrat mu pristuje, se vé da, tudi „živec“, na pr. denar je „nervus rerum gerendarum.“

Kdor besedo „nerv“ dobro pregleda, najde v njej tudi pomen „živosti“, vendar ne čist, ampak združen s pomenom „orodja.“ Zdi se, da „nerv“ je nekaj, po čemur „živost“ teče, v čemur „živec“ svojo nevidno moč kaže, svoje bitje razodeva. „Nerv“ je toraj „živčevo“ orodje. Zato mu pristuje najbolj izraz „ži-la.“

„Žila“ izhaja od besede „žiti“, ki je česka, pa pomeni „živeti“, „živ biti.“ Beseda „žila“ izrazuje tedaj nekaj, po čemur „živost“ teče, a to je prav „nerv.“

„Žila“ je pa trojna: ena za krv, druga za čutke, tretja za gibanje, ker se v teh treh rečeh „živost“ kaže.

„Žila“ za krv se imenuje „krvna žila“ ali „žila“ sploh (per eminentiam), ker v krvi je sedež živosti (Ader). „Žila“ za čutke se imenuje „čutilna žila“, krajše „čutilnica“ (česki „čilna“, od „čiti“ = čutiti, Empfindungsnerv), od besede „čutilo“ (Empfindungsorgan), ne pa „čutnica“, ker ta pomeni čutno misel (Empfindungsvorstellung). „Žila“ za gibanje se imenuje „gibalna žila“, krajše „gibalnica“ (Bewegungsnerv) od besede „gibalo“ (Bewegungsorgan). Tako uči moj slovar.

And. Žnidarčič.

V Kobaridu 27. avgusta.

Opazka vredništva. Da ne kratimo nikomur pravice o tem, da izreče svoje mnenje, vzeli smo pričujoči sestavek v „Novice“, pa treba, da dodamo le malo besedi. Da beseda „nerv“ ni znana prostemu ljudstvu nikjer, to radi verjamemo; kako bo poznalo besedo, ker še stvarí ne pozná? Saj še med kitami (muskuli) in „Ader“ ne dela razločka, ker une in te imenuje žila. „Ader“ in samo „Ader“ mora v znanstvenih knjigah žila ostati; ako jima privzamemo še „nerv“, ne bode smešnje ne konca ne kraja. In čemu vse to? — „da ne krademo ptujih besed“ — pravi častiti gospod pisatelj. Al mi rečemo, da brez take „tatvine“ ne more biti na svetu noben jezik, ker sicer drug družega ne razumemo. Znanstvo ali veda stoji na družih nogah, kakor vednost prostega ljudstva. Naj nam bojo Rusi izgled! Oni še mesece imenujejo po latinskih imenih, in prav imajo, da se jim saj ne prigodi to, kar se je prigodilo nekemu Slovencu, ki je imel listopada meseca na dražbo iti na Hrvaško; revež pride že zvečer 5. listopada v Karlovec, — al kako se začudi, ko mu rečejo, da je za cel mesec prekasno prišel, kajti listopad je Hrvatom oktober, nam

Slovenec pa je november — in vendar smo si najbližnji sosede!

Zvečer na hribu.

Elegija, spisal France Zakrajšek.

Legli so na morji že valovi,
Kjer mi solnce zdaj slovó blišči,
Trudni dan pojema, in mrakovi
Plavajo po zraku, da temní.

Mira prapor ko plamtečo blano
Na zapadu zarja zgrinja tam,
Šum beži, že tiho je pod mano;
Glej, v večernem krilu tū si sam.

Le skoz lipo gor nad mano veje
Tū na hribu sapic mili duh;
Mir mi v sree žalne čute seje,
In strmenju služi vid in sluh.

Ko temot preplašena devica
Soča v daljno Jadro tje hití;
Le po malem še rudeva v lica,
Ker v valéh ji komaj še brlí.

Slastno gledam, kjer po zelenini
Tih elizij cvel mi je nekda j,
Tam, kjer smeje se v vodá sinjini
Neba grškega zmir jasni raj.

Kjer na bregu hladna beka rase,
Piku solnčnemu zeleni ščit,
Kodar beli janc se srečno pase,
Samih rož je srečeval moj vid.

Oj mladost! Spremili njeni časi,
Ki ji skrb in strah še tujca sta;
Nič ne seje, pa nebeški klasi:
Sla in blagor jo že venčata.

Na tem trgu nima še ničesa,
Ko v ognjenih prsih silni žar;
Vendar je najela si nebesa,
Predno je prinesla spravni dar.

Tam ko v čarovitem ogledalu
Zrl božanstvo sem, nadušja poln,
Ko še mirno po življenja valu
Zibal se je misli lahki čoln.

Iz prepolnega srcá je vrelo,
Bival je v okolji mirni Bog,
Ko v zelenem listji je šumelo,
In v samoti mi šumljal je tok.

V vrte nezvenljive fantazija
Iskajoče vèdla je oko,
Kjer je sjajni venec poezija
Kazala mi z roko limbarsko.

Zdaj v gorečem srcu je zatlelo,
Pa izlilo se je v tih vzduh,
In po mladih strunah je zvenelo,
Kakor bi jih šlatal skriti duh.

V péznici ječečemu bojazni
Otemní mu sanj kalejdoskop,
In njegove pisane prikazni
So se pogreznile v nemi grob.

Kakor tihi, glej, metulj cvetlice
Poljubljuje tam, presrečni gost,
Tak sem blagra božal tovaršice,
Pil nebeško sem zamaknjenost.

Kak je treslo v svetem me žarenju,
Kak sem upov predel zlato nit!
Ha, nedolžnemu pa hrepenenju
Še pripenjal se je blag izid!

Zdaj pa — oj nemilega podira!
Kjer sem drznih upov zidal grad,
Gledam vele cvetke sred brebira:
Tempelj siplje se, spomin je mlad.

Ki ga ljubljenca osoda veže
Na livado, srečni je pastir:
On smehlja se zarji, srečen leže,
In življenje mu je veden pir.

Kak žari tam slastnega občuta,
Sveta radost spremlja ga povsod;
Ker prijetno z rožami obsuta
Se pred njim razteza tiha pot.

Ali na življenja hrupni cesti
Mojega duhá beži pokoj;
Samo s špranj nebeških upšezvesti
Zamrluha dol na zemski boj:

Kjer nedolžnost brez pomoči stoka,
Clo slabost goreč občutek je,
Kjer hudoba zrè krvavooka,
In pravica v volčjem žrelu mrè.

In če, kjer prijazen videz plava,
Rahlosti zastoka mili glas,
Nesočutja mi Meduz'na glava,
Ko razgrnem jo, molí obraz.

Torej duh drugje čutenja išče,
Stopa neumrljivosti čez prag,
Kodar greje ga, mu je svetišče,
In solzi se tud na sarkofag.

Takrat dol pogrezne perutnico,
Ko peščena ura sprazni drob,
In molčeči genij plamenico
Je poveznil znancu tje na grob.

Tū strmevšemu o zemlje slavi,
Ker pokoplje v pozabljenji se,
Šepetaje mu cipresa pravi:
„Vse pogine, kar na svetu je!“

Zginejo mladenca svitli upi,
Ko razveže mu spregled oči,
Ko luščina sanj se mu odlupi,
In resnoba naga tu stoji.

Ozir po svetu.

Potopis iz Srbije.

Spisal dr. J. Podliščekov.

(Dalje.)

Pet dni po Velkovi smrti beži ponoči njegova prejšnja hrabra in nepremagljiva četa, ki za njegovega življenja na beg še misliti ni smela, pod vodstvom brata Milutin-a iz Negotina, kterege potem Turki vzamejo, in kmalu potem celo Srbijo v svojo pest dobijo. Ves narod je padel zopet v staro turško sužnost, kakor je padel po smrti Koče Petrovića, dokler ga ni zopet